

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Monitor Regiodeal Vitale Wijken

Derde voortgangsrapportage
Periode 1 juni 2022 tot 1 juni 2023

15 juli 2023
RIVM en GGD regio Utrecht

Data- en Kennishub
Gezond Stedelijk Leven

Samenwerkingspartners Monitor Regiodeal Vitale Wijken

Nieuwegein

Universiteit Utrecht

Contact:

Lisette Plantinga-Muis
RIVM, afdeling Verkenningen Volksgezondheid
monitorvitalewijken@rivm.nl

Dit project wordt uitgevoerd in opdracht van de provincie Utrecht en de gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Zeist en Amersfoort in het kader van het project 'Monitoring en kennislijn binnen Regiodeal Vitale Wijken'.

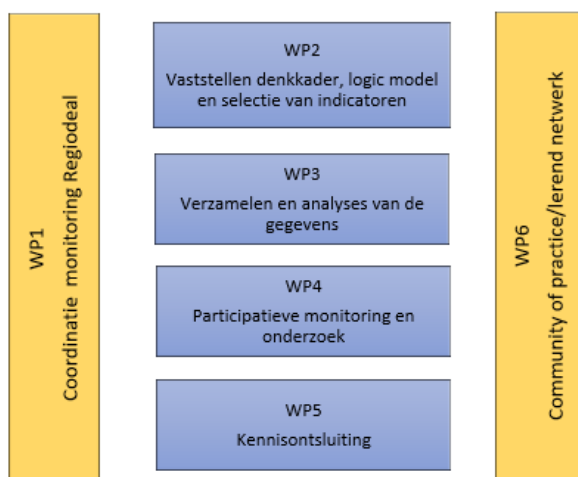
1. Inleiding

Binnen het project 'Monitoring en Kennislijn Regiodeal Vitale Wijken' worden systematisch gegevens verzameld en geduid in vier wijken: Overvecht in Utrecht, Batau in Nieuwegein, Vollenhove in Zeist en Soesterkwartier in Amersfoort. In dit project werken de vier gemeenten, provincie Utrecht, GGD regio Utrecht (GGDrU) en RIVM, plus Rijkspartijen (ministeries van LNV, BZK, SZW, J&V en OCW) samen aan het realiseren van leefbare, veilige en gezonde wijken met gelijke kansen voor iedereen. De Regiodealpartners hebben het RIVM (en bij aanvang ook de Universiteit Utrecht) gevraagd om de monitoring uit te voeren vanwege hun expertise en rol binnen de Data en Kennishub Gezond Stedelijk Leven (DKH-GSL). Het uitgangspunt van de monitor is dat het RIVM samen met de GGD de verschillende wijkaanpakken volgt om gedurende het monitoringstraject advies uit te brengen over het verloop en mogelijke tussentijdse bijsturing.

De te monitoren wijkaanpakken worden gekenmerkt door een integrale aanpak met interventies of maatregelen c.q. projecten, passend bij ambities en thema's zoals door de gemeenten per wijk zijn omschreven in een uitvoeringsprogramma. De uitvoeringsprogramma's worden jaarlijks herijkt en indien nodig bijgesteld. In de wijkaanpakken is in meer of mindere mate aandacht voor vijf pijlers: 1. Gezondheid, 2. Veiligheid en ondermijning, 3. Participatie en armoede, 4. Onderwijs, en 5. Wonen, gezonde leefomgeving, groen en duurzaamheid. Met deze aanpak willen de gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Zeist en Amersfoort de leefbaarheid in de wijken verbeteren.

De uitvoering van de monitor is onderverdeeld in verschillende werkpakketten. In figuur 1 is te zien hoe deze werkpakketten zich tot elkaar verhouden. De afgelopen periode (juni 2022 tot juni 2023) stond het maken van gemeentespecifieke monitoringsplannen (werkpakket 2) centraal, en is een start gemaakt met de eerste meting daarvan in de wijken (werkpakket 4). Daarnaast is gestart met kennisdeling via het monitoringsoverleg, aanvullend aan de Community of Practice (CoP) (werkpakket 6).

Figuur 1 *Werkpakketten Monitor Regiodeal Vitale Wijken*

2. Aanpak en resultaten

Werkpakket 1: Coördinatie

Afstemming regiodealpartners en gemeenten

Om tot een monitoringsvoorstel voor de vier wijken te komen hebben in 2022 en 2023 verschillende gesprekken plaatsgevonden per gemeente. Verder was er tweewekelijks afstemming met de provincie Utrecht en sluit het RIVM aan bij de ambtelijke regionale werkgroep t.a.v. de Regio Deal. Op agenda sluit het RIVM ook aan bij bestuurlijk overleggen.

Afstemming binnen de onderzoeksgroep

De onderzoekers vanuit RIVM en GGDrU stemmen tweewekelijks met elkaar af over de ontwikkeling en uitvoering van de monitoring Regio Deal Vitale Wijken.

Methodologische toetsing binnen het RIVM

Op verschillende momenten in de afgelopen periode hebben we de aanpak, methodologie en eerste resultaten van deze monitor Regio Deal Vitale Wijken voorgelegd aan diverse collega's binnen het RIVM als intercollegiale toetsing. Dit leverde vooral bevestiging op dat we op de goede weg zijn, en tips m.b.t. vergelijkbare projecten waar we inspiratie uit kunnen opdoen.

Werkpakket 2: Vaststellen denkkader, logic model en selectie van indicatoren

Met de Monitor Regio Deal Vitale Wijken worden op systematische wijze gegevens verzameld en geduid in de vier gemeenten. Dit wordt op zowel kwantitatieve als kwalitatieve wijze gedaan.

Basisset met kwantitatieve indicatoren

In 2021 is samen met de gemeenten een gezamenlijke set aan kwantitatieve uitkomstindicatoren vastgesteld. In 2021 heeft een nulmeting plaatsgevonden, en in 2023 en aan het eind in 2025 zullen deze bevindingen met nieuwe cijfers worden aangevuld. Deze kernset geeft een algemeen beeld in hoeverre een beweging is ingezet richting de doelen en ambities van de wijkaanpakken.

Gemeentespecifieke kwalitatieve monitoring

Door o.a. het ontbreken van kwantitatieve data op het gewenste, geografische schaalniveau en het niet beschikbaar zijn van data die recht doen aan de integrale ambities die gemeenten nastreven, bleek deze kwantitatieve monitoring onvoldoende beeld te geven om te kunnen monitoren op deze ambities. Daardoor is het accent binnen de monitor verschoven naar een meer kwalitatieve opzet en is werkpakket 4 groter geworden dan aanvankelijk gedacht.

In 2022 en 2023 hebben vervolgens diverse gesprekken met de gemeenten plaatsgevonden om per gemeente tot een meer kwalitatief monitoringsvoorstel te komen. Bij het maken van de gemeentespecifieke monitoringsvoorstellen sluiten we zo goed mogelijk aan bij het proces in de wijk, de data die voor de wijk al beschikbaar zijn en de wensen van de gemeente ten aanzien van inhoudelijke verdieping op specifieke thema's. Cijfers die wel beschikbaar zijn op de voor de monitor relevante thema's worden in gesprekken met professionals en bewoners binnen de gemeentespecifieke monitoring geduid.

Logic model en doelenboom als kader

Het vertalen van ambities voor de wijken naar concrete doelen en activiteiten, en het maken van keuzes binnen de ambities waarop de monitoring zich dient te richten, bleek intensief en complex. Om daarin samen op te trekken en van elkaar te leren heeft er in juli 2022 een Community of Practice (CoP, zie ook werkpakket 6) plaatsgevonden over het invullen van het logic model. Deze CoP vond plaats onder leiding van facilitators van het RIVM. Uit deze sessie kwam vooral naar voren dat de gemeenten onderling verschillen in aanpak en monitoringservaring. Tijdens deze CoP is daarom ook afgesproken om per gemeente af te stemmen op welke manier welk kader zou worden toegepast. De gemeente Amersfoort heeft voor alle ambities het logic model uitgewerkt, en op basis daarvan doelen geselecteerd om de monitor op te richten. De gemeente Zeist heeft een doelenboom opgesteld, waarmee zij ambities, doelen en activiteiten met elkaar verbonden. Zowel het logic model als de doelenboom bleek ondersteunend bij het komen tot het gemeentespecifieke monitorings-voorstel. In Nieuwegein heeft de monitor meer thematisch en meer algemeen vorm gekregen. In Utrecht was er al een brede monitor Samen voor Overvecht en is besloten om aanvullend daaraan op specifieke onderdelen in te zoomen.

Gemeentespecifieke monitoringsplannen (vrijwel) gereed

Inmiddels is voor Nieuwegein en Utrecht het monitoringsvoorstel (vrijwel) compleet. Voor Amersfoort en Zeist is de hoofdlijn uitgezet, de inhoud van de verschillende onderdelen wordt in de loop van 2023 verder vastgesteld. Daarmee zal werkpakket 2 in de loop van 2023 zijn afgerond.

Werkpakket 3: Verzameling en analyse van kwantitatieve basisset

In 2021 is samen met de gemeenten een gezamenlijke set aan kwantitatieve uitkomstindicatoren vastgesteld en zijn als nulmeting de eerste uitkomsten verzameld en per gemeente in een factsheet gepubliceerd. In 2023 en aan het eind in 2025 zullen deze met nieuwe cijfers worden aangevuld.

Werkpakket 4: Gemeentespecifieke monitoring

Eind 2022 is de dataverzameling voor de gemeentespecifieke monitoring gestart. Het gaat hierbij met name om het ophalen van ervaringen en beleving van wijkbewoners en wijkprofessionals. Deze inzichten worden in aanvulling op de basisset met kwantitatieve indicatoren en eventuele aanvullende gegevens uit gemeentespecifieke bestaande monitors gebruikt om na te gaan of de wijkaanpak veranderingen teweeg heeft gebracht op de thema's, doelen en ambities in de vier wijken.

Nieuwegein

In Nieuwegein is in Q4 van 2022 een focusgroep met professionals en een focusgroep met bewoners gehouden en er zijn 23 bewoners aan de deur kort geïnterviewd. Ook is de voorzitter van de winkeliersvereniging telefonisch bevraagd.

In Q1 van 2023 is een belevingsonderzoek m.b.t. het winkelcentrum Muntplein door HU studenten gestart en in Q2 zijn in aanvulling op de eerdere gesprekken met bewoners nog 16 verdiepende interviews gehouden. Momenteel worden deze verdiepende interviews uitgewerkt, gecodeerd en geanalyseerd. Daarna is de eerste meting voor Nieuwegein afgerond. In 2024 zal een tweede meting plaatsvinden en een laatste in 2025.

Utrecht

Voor Utrecht is in december 2022 een vragenlijst uitgestuurd aan de professionals van het kernteam van de aanpak jongvolwassenen, over de samenwerking binnen dit team en in hoeverre hun inspanningen bij lijken te dragen aan hun doelen. De uitkomsten van deze vragenlijst zijn in januari 2023 met dit team besproken in een focusgroep gesprek. Verder is in de eerste helft van 2023 een start gemaakt met de analyses op NCO-data naar de schoolloopbaan van jongeren in Overvecht. Tot slot wordt momenteel een opzet voorbereid voor een behoeftepeiling naar de openbare ruimte door HU studenten in Overvecht in 2024.

Zeist

RIVM en gemeente Zeist hebben in 2022 samen de sociale renovatie van de L-flat geëvalueerd. Hiertoe zijn 18 professionals en 21 cliënten van het team Voor L-kaar geïnterviewd, en er zijn straatinterviews afgenomen met 23 bewoners van de flat. Over deze evaluatie is eind 2022 een rapport gepubliceerd. In aanvulling hierop is de opzet voor het gemeentespecifieke deel van de monitor deels nog onderwerp van gesprek. Zoals het er nu uitziet gaat dit bestaan uit: analyses van open antwoorden in het reeds uitgevoerde imago-onderzoek en advies uitbrengen over hoe de invloed van de wijkaanpak op kinderen (3-12 jaar) te monitoren (en dit mogelijk daarna ook uitvoeren). Deze beide onderdelen staan gepland voor de tweede helft van 2023. Daarnaast herhalen we in 2025 de evaluatie van team Voor L-kaar en volgen we de samenwerking binnen het netwerk t.a.v. Vollenhove Vooruit in de tijd: wat werkt en wat kan beter.

Amersfoort

Gemeente Amersfoort heeft in 2022 voor elke opgave de logic models uitgewerkt, en vervolgens in 2023 per thema één of twee doelen gekozen als prioriteit voor de monitor. Op basis daarvan zal de gemeentespecifieke monitoring gaan bestaan uit gesprekken met sleutelfiguren, een focusgroep met professionals en interviews met wijkbewoners (voor de eerste meting mogelijk te vervangen door verdiepende analyses op de input die gemeente Amersfoort al eerder in gesprekken met bewoners heeft opgehaald. Dit voorstel zal in de loop van 2023 inhoudelijk verder worden uitgewerkt en afgebakend. In de tweede helft van 2023 hopen we de eerste kwalitatieve meting in Amersfoort te gaan uitvoeren.

Werkpakket 5: Kennisontsluiting

Factsheets en rapport

- In 2022 zijn de factsheets met kwantitatieve indicatoren gepubliceerd. Er is gekozen voor vier aparte factsheets, per gemeente één. Deze factsheets zullen in 2023 en 2025 van nieuwe cijfers worden voorzien.
- Eind 2022 is door RIVM en gemeente Zeist het rapport van de evaluatie van de sociale renovatie van de L-flat gepubliceerd.
- Momenteel wordt gewerkt aan een conceptproduct met de bevindingen van de eerste meting in Nieuwegein. Hoe de bevindingen van de meer kwalitatieve monitoring ontsloten zullen worden is nog onderwerp van gesprek. In 2023 zullen we hiervoor een concreet plan opstellen in afstemming met de provincie Utrecht en de gemeenten.

Presentaties

- De eerste bevindingen uit de Muntenbuurt zijn in Q2 van 2023 gepresenteerd aan de gemeente Nieuwegein.

- Binnen het RIVM zijn de opzet, werkwijze en eerste resultaten gepresenteerd aan collega's voor intercollegiale toetsing.

Werkpakket 6: Community of Practice (CoP)

Opgedane ervaringen en inzichten over de uitvoering en monitoring van een integrale wijkaanpak worden tussen de betrokken partijen onderling gedeeld middels de Community of Practice (CoP) en monitoringsoverleggen. Daarnaast kunnen de opgedane ervaringen en inzichten ook landelijk worden gedeeld om toe te passen in andere wijken en gemeenten binnen en buiten de provincie Utrecht.

Community of Practice

In juli 2022 heeft de derde CoP bijeenkomst plaatsgevonden. Deze stond in het teken van de logic models en monitoring. Daarnaast hebben werkbezoeken naar Rotterdam-Zuid (december 2022) en de Muntenbuurt in Nieuwegein (mei 2023) plaatsgevonden. Tijdens deze werkbezoeken kunnen gemeenten bij elkaar zien hoe de wijkaanpak werkt. Momenteel worden door de provincie plannen gemaakt om de opzet van de CoP's te verbreden door ze ook toegankelijk te maken voor andere gemeenten.

Monitoringsoverleggen

In 2022 zijn we gestart met het monitoringsoverleg, waarin onderzoekers van het RIVM, GGD en gemeenten ervaringen delen t.a.v. monitoring. Er hebben tot nu toe drie monitoringsoverleggen plaatsgevonden: in oktober 2022 (over het doel van dit nieuwe overleg en de gemeenschappelijkheid in de gemeentespecifieke monitoring), december 2022 (over de stand van zaken van de monitoringsplannen per gemeente) en april 2023 (met presentaties van het logic model Amersfoort en doelenboom Zeist: hoe hebben ze dat aangepakt en wat hebben we ervan geleerd?). In september 2023 staat een volgend monitoringsoverleg in de planning, waarbij we onderzoekers van de Universiteit Utrecht willen uitnodigen om hun werkwijze bij en ervaringen uit het onlangs afgeronde IGLO onderzoek in Overvecht met ons te delen.

Vervolgstappen: overzicht op hoofdlijnen

- **Werkpakket 1:** Coördinatie, afstemming en intercollegiale toetsing blijven doorlopen. Afzonderlijke gesprekken met gemeenten om over de gemeentespecifieke dataverzameling af te stemmen vindt plaats waar nodig.
- **Werkpakket 2:** Voor Amersfoort en Zeist worden in de tweede helft van 2023 de gemeentespecifieke monitoringsplannen vastgesteld. Daarna is dit werkpakket afgerond.
- **Werkpakket 3:** In de tweede helft van 2023 zullen de factsheets met kwantitatieve indicatoren worden aangevuld met nieuwe cijfers.
- **Werkpakket 4:** In de tweede helft van 2023 zullen de eerste gemeentespecifieke metingen (verder) plaatsvinden, met waar afgesproken een tweede meting in 2024. Op hoofdlijnen vinden de metingen in Nieuwegein en Utrecht vooral in het eerste halfjaar plaats en die in Amersfoort en Zeist in het tweede halfjaar van elk kalenderjaar.
- **Werkpakket 5:** Er wordt een concreet plan gemaakt hoe de resultaten van de gemeentespecifieke monitoring ontsloten gaan worden. Dit plan wordt opgesteld in overleg met gemeenten en provincie. Voor Nieuwegein zal daarna het eerste product volgen. Ook in andere gemeenten zullen de bevindingen na de eerste meting aan de gemeente worden teruggekoppeld.
- **Werkpakket 6:** In september 2023 staat een volgend monitoringsoverleg in de planning. In afstemming met de provincie zal ook een volgend CoP worden georganiseerd.